

Ornitologisk milstolpe

Detta är inget annat än ett mästerverk! Författarna – två av regionens mest namnkunniga ornitologer – har tillsammans med flera konsulter och medarbetare, fler än 850 fotografer, en kartritare och bokförlaget producerat en enastående fin och helt unik handbok. Den utgör en närmast outtömlig källa till kunskap om de ca 500 tättingarter och alla deras underarter (sammanlagt över 1000 taxa) som observerats i Västra Palearktis. Det är svårt att föreställa sig hur enormt mycket tid och möda som ägnats åt att samla och sammanställa kunskapen som presenteras i dessa två volymer under de (minst) 18 år som arbetet pågått. Exempelvis har ca 700 000 mått på ca 40 000 museiexemplar tagits – nästan samtliga av Lars Svensson!

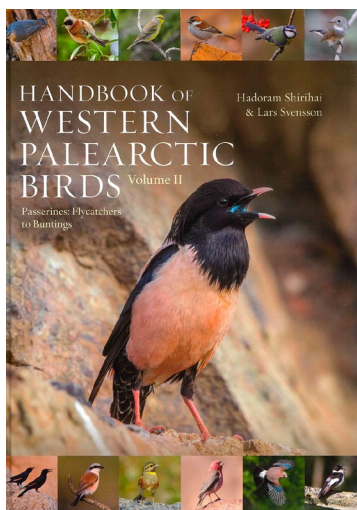
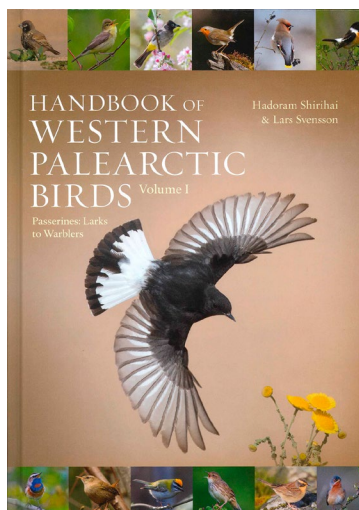
Västra Palearktis har en något större utbredning än vad som är brukligt, och bland annat inkluderar hela Iran. Introduktionen presenterar bl.a. den valda taxonomin, avgränsningen av underarter, den taxonomiska ordningsföljden och valet av engelska namn. Arttaxonomin överensstämmer förvisso i stort med BirdLife Sveriges lista, men den följer inte slaviskt någon av de internationella listorna, utan grundar sig på författarnas egna bedömningar utifrån det så kallade ”biologiska artbegreppet” och tre till fyra olika kriterier. Flera ”splittar” föreslås, exempelvis en ny ”back-svala” (*Riparia chinensis*), två nya stenskvättor (*Oenanthe seebohmi*, *O. warriae*), en ny snårsångare (*Scotocerca*

saharae), en ny varfågel (*Lanius borealis*; även för övrigt avvikande taxonomi jämfört med BirdLife Sveriges lista), en ny sparv (*Passer zarudnyi*) och en ny ökenfink (*Rhodopechys alienus*). Snösiskan betraktas fortsatt som en egen art, medan den skotska korsnäbben klassificeras som en underart av mindre korsnäbb, i båda fallen olikt exempelvis BirdLife Sveriges lista.

Författarna har gjort en enorm insats genom att studera samtliga underarter för att avgöra vilka som är distinkta och vilka som bör synonymiseras (”lumpas”) med andra underarter. Den ”traditionella” (Voous 1977) taxonomiska ordningsföljden används, med motiveringen att bevara stabiliteten i en taxonomiskt instabil tid. När det gäller valet av engelska namn följs i huvudsak IOC:s lista (Gill & Wright 2006, Gill & Donsker 2016), även om några namn avviker från den listan (exempelvis (Common) Skylark istället för Eurasian Skylark). Något förvånande är inledningsavsnitten desamma i båda volymerna, utom att fotona har anpassats för att passa de ingående arterna i respektive volym.

Inledningen beskriver även upplägget av arttexterna, hur måtten har tagits, anger generella referenser, presenterar ordförklaringar samt en lista över traditionella respektive nya taxonomiska ordningar. Där finns även ett mycket pedagogiskt avsnitt om ruggning och åldersbestämning samt en översiktlig presentation av de olika tättingfamiljerna. I det senare avsnittet påpekas att flera av de traditionella familjerna enligt senare års DNA-analyser är ”icke-monofyletiska” och följaktligen bör omklassificeras. Konstigt nog finns ingen bild med definitioner av de olika kroppsdelarna och fjäderpartierna (topografi).

De arter som observerats minst 10 gånger till och med 2016 presenteras utförligt i text och bild, medan arter med

Första volymen av Handbook of Western Palearctic Birds pryds av en bild på basaltstenskvätta *Oenanthe warriae*. Den har nyligen skilts ut som en egen art och finns bara i ett litet område i Mellanöstern. På andra volymens omslag visas en rosenstare *Pastor roseus*, en art som sågs på ovanligt många platser i Sverige våren 2018.

fåre fynd behandlas kortfattat i ett ”appendix”. De flesta arter presenteras på två till fyra sidor, men i några fall på betydligt fler sidor (t.ex. gulärta 10 sidor, varfågel 12 sidor). Varje arttext inleds med en kortfattad allmänt hållen presentation, som ofta nämner exempelvis något om biotop och ifall arten är stann- eller flyttfågel. Därefter följer utförliga avsnitt med titlarna *Identification*, *Vocalisations* och *Similar species*, som behandlar artbestämning. Dessa är pedagogiskt skrivna, med viktiga kännetecken kursiverade, och detaljerade jämförelser med liknande arter.

Avsnittet om *Ageing & sexing* beskriver utförligt hur de olika dräkterna skiljer sig åt. Ofta handlar det om mycket små skillnader som det krävs ytterligt goda observationsbetingelser eller bra foton för att avgöra. Under *Biometrics* ges ett antal mått (total-, ving-, stjärtlängd etc.), ofta separat för hanar och honor och med angivande av medelvärden och antal, i många fall även vingformel. *Geographical variation and range* beskriver den geografiska variationen samt eventuella skillnader mellan olika underarter och deras geografiska utbredningar. Svagt differentierade underarter som ändå har godtagits har markerats i texterna med en ofylld cirkel framför namnet. För

Sångräcka *Alauda arvensis*, en art som har gått tillbaka starkt i Europa och nu är rödlistad (NT) i Sverige. Den kallas på engelska omväxlande Skylark, Common Skylark och Eurasian Skylark. Vombs ångar 17 juli 2017. Foto: Tomas Carlberg

många arter finns ett avsnitt med titeln *Taxonomic notes*, som kommenterar författarnas val av taxonomi och diskuterar eventuella problem med den valda och alternativa klassificeringar. Avslutningsvis anges för många arter särskilt viktiga referenser (utöver de generella referenser som listas i inledningen).

Böckerna är helt illustrerade med fotografier. De olika arterna avbildas med sammanlagt ca 5000 foton, som visar en del av den variation som betingas av kön, ålder, årstid och geografisk utbredning, liksom individuell variation etc. Fotona håller genomsnittligt oerhörd hög kvalitet. Trycket är utmärkt, och de flesta foton är reproducerade i behagligt stort format som möjliggör detaljstudier. I många fall jämförs svårbestämda arter sida vid sida på ett pedagogiskt vis. Alla foton har utförliga och instruktiva bildtexter som påpekar viktiga karaktärer för art-, köns- och åldersbestämning. För varje foto anges även var och när det är taget samt fotografens namn. I några få fall hade det varit värdefullt med ännu mer detaljerad lokalinformation (istället för endast t.ex. ”Iran”), men detta är säkerligen betingat av utrymmesskäl.

Utbredningskartorna, som producerats av Magnus Ullman, är tveklöst de bästa som publicerats över denna region. De visar häcknings- och vinterutbredningar, liksom områden där arterna förekommer året om, i olika färger. Områden med sparsam förekomst indikeras i ljusare färgton. Dessutom visas flyttriktningar för olika populationer med pilar. För arter med underarter markeras gränserna mellan underarterna med linjer (heldragna för distinkta underarter, streckade för underarter som är mindre distinkta).

I slutet av båda volymerna finns samma checklista över de västpalearktiska tättingarna, med angivande av status (häckande, endast flytt- eller vintergäst, etc.) samt volyms- och sidhänvisning.

Avslutningsvis vill jag återigen fastslå att detta är en ornitologisk milstolpe som varje fågelskådare borde ha.

● PER ALSTRÖM

Shirihai, H. & Svensson, L. 2018. Handbook of Western Palearctic Birds. Vol.1. Passerines: Larks to Warblers och Vol. 2. Passerines: Flycatchers to Buntings. Helm. Pris ca 1650 kr.